

Рекомендовано на засіданні
кафедри охорони праці та
навколишнього середовища
протокол № 1 від 28.08.2025 р.

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМИ РИЗИКАМИ

СИЛАБУС

II семестр 2025/2026 навчального року

Освітній рівень перший (бакалавр)

J4 Охорона праці

Безпека та охорона праці на залізничному транспорті

Лекції та практичні заняття відповідно до розкладу <http://rasp.kart.edu.ua>

КОМАНДА ВИКЛАДАЧІВ

Провідний викладач: **Григор'єва Євгенія Сергіївна**,

Контакти: +38 050-401-33-91 e-mail: biletska@kart.edu.ua; 77beletskaya@ukr.net

Веб-сторінки курсу:

Веб сторінка курсу:

<https://do.kart.edu.ua/course/view.php?id=16275>

Корисні посилання:

<https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>

<https://www.who.int/>

<http://zakon.rada.gov.ua/>

<https://www.iso.org/standard/63787.html>

Дисципліна **Основи управління професійними ризиками** надає знання про останні технічні розробки МОП у галузі охорони праці на робочому місці. Здобувачі отримають інформацію про нові тенденції та розробки в цій галузі, про міжнародні трудові стандарти та рекомендації. Під час опанування тем курсу здобувачі вмітимуть просувати фундаментальне право на безпечне та здорове робоче середовище для працівників у всіх галузях, знатимуть про критичні фактори успіху та перешкоди на шляху впровадження національних систем управління охороною праці.

Вивчення дисципліни **Основи управління професійними ризиками** спрямоване на підвищення стандартів безпеки, сприяння дотриманню міжнародних трудових норм та створення глобального, сталого, безпечного та здорового робочого середовища. Теми курсу спрямовані на поглиблене вивчення таких сучасних напрямів та стратегій розвитку в галузі охорони праці як:

- покращення національних систем охорони праці та техніки безпеки шляхом удосконалення управління, просування надійних даних та підвищення компетентності;
- посилення координації, партнерства та інвестицій в охорону праці на національному та глобальному рівнях;
- удосконалення системи управління охороною праці на робочих місцях шляхом просування принципів ILO-OSH 2001.

Метою та завданням вивчення дисципліни **Основи управління професійними ризиками** є надання здобувачам освіти сучасних знань в галузі науки про ризики, отримати здатність пропонувати прогресивну систему політик та практик управління людськими ресурсами, розуміти й застосовувати на практиці означені поняття, знати й розуміти основи безпеки на роботі, розуміти поняття цінності людського капіталу.

Предметом вивчення у дисципліні **Основи управління професійними ризиками** є ідентифікація ризиків на робочому місці, причини та умови виникнення травм та/або погіршення здоров'я працівників, проактивне покращення показників дієвості з охорони здоров'я та безпеки праці.

Сучасне суспільство зараз займає таку позицію, що кожна людина самоцінна і унікальна, а її здоров'я становить основне багатство будь-якої держави. Безпечне і здорове робоче середовище є основним принципом та правом на роботі. У високорозвинених країнах категорія «професійне здоров'я працівника» на тепер розглядається як економічна цінність поряд із прибутковістю виробництва. І вважається необхідною умовою оцінювання високого трудового потенціалу. Є показником культури і вагомим чинником в питанні ефективності державного управління.

Залізничний транспорт належить до **об'єктів критичної інфраструктури** нашої держави і тому виникає потреба підвищених вимог щодо питань безпеки. До того ж, **залізничний транспорт** є одним із пріоритетних галузей економіки України.

Курс **Основи управління професійними ризиками** формує у студентів науково обґрунтовану (теоретично і на практиці) і цілком свідому відповідальність за особисту та колективну безпеку.

Чому ви маєте обрати цей курс?

Якщо Вас цікавить та основа й запорука, яка дає можливість організації

забезпечувати безпечні й здорові умови праці для власних співробітників, питання дотримання вимог сертифікації систем управління охороною здоров'я та безпекою праці, всеосяжний та комплексний підхід до визнання, управління, розвитку та використання позитивного людського капіталу для досягнення успішних результатів у різних організаційних та життєвих галузях, а саме: задля забезпечення безпеки життєдіяльності, цивільної безпеки (цивільного захисту), забезпечення пожежної та техногенної безпеки, впорядкування чи створення систем управління охороною праці, а також при управлінні складними технологічними системами, тоді цей курс саме для Вас!.

Бажаєте отримати одну з найскладніших компетенцій – вміння передбачати, прогнозувати, визначати, оцінювати та нівелювати потенційну небезпеку, розумітись у сфері професійних ризиків – курс **Основи управління професійними ризиками** саме для Вас!

Огляд курсу

Курс **Основи управління професійними ризиками** вивчається протягом одного семестра і дає студентам глибоке розуміння проблем виникнення професійних ризиків, проблем безпеки діяльності людини у різних сферах її діяльності. Забезпечує надійну основу для швидкої адаптації на першому робочому місці при працевлаштуванні на виробництві будь-де в Україні, за необхідності – в європейських країнах, будь-яких країнах американського, австралійського континентів та азійських країнах.

Курс **Основи управління професійними ризиками** викладається у 2 семестрі та складається з однієї лекції та практичного заняття.

Він супроводжується текстовим матеріалом, презентаціями, відеоуроками та груповими завданнями. Здобувачі матимуть можливість застосовувати отримані знання та вирішувати практичні завдання протягом обговорень в аудиторії або в дистанційному форматі. Виконання завдань супроводжується зануренням у суміжні дисципліни, що доповнюють теми, та формує у здобувача інформаційну та комунікативну компетентності.

Навчання відбувається у синхронному та асинхронному режимі.

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті Університету у розділі «дистанційне навчання» поряд із питаннями, над якими необхідно поміркувати під час підготовки для обговорення в аудиторії. Необхідна підготовка має бути завершена до початку наступного лекційного та практичного заняття. Під час обговорення ми запропонуємо вам критично поміркувати та проаналізувати відомі методи оцінювання ризиків, концептуальні підходи до питань ідентифікації небезпеки та рішень стосовно систем безпеки, що використовуються в Україні та європейських країнах. Ви повинні бути готовими до дискусій та мозкових штурмів - ми хочемо знати, Вашу думку з наведених нижче питань! Приклади питань для обговорення доступні на слайдах відповідних презентацій.

Перелік питань для обговорення:

- ✓ Безпечне і здорове робоче середовище як основний принцип та право на роботі (основний постулат МОП).
- ✓ Існуючі виклики для фахівців галузі охорони праці.

- ✓ Глобальна стратегія з охорони праці, її втілення у життя.
- ✓ Основа безпеки на роботі.
- ✓ Збалансований підхід до більш ефективного використання людського капіталу в сучасних організаціях та житті.
- ✓ Питання керівництва людьми для досягнення спільної мети.
- ✓ Концепції, принципи, підходи, методи та моделі для розуміння, оцінення, інформування та управління ризиками та безпекою.
- ✓ Професійний ризик як величина ймовірності порушення або ушкодження здоров'я одночасно із урахуванням тяжкості наслідків через несприятливий вплив факторів виробничого середовища й трудового процесу.

Теми курсу

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ:

МОДУЛЬ I. Безпечне і здорове робоче середовище як основний принцип та право на роботі. Основи безпеки на роботі.

Всі держави-члени мають зобов'язання (що випливає із самого факту членства в МОП) поважати, просувати та реалізовувати сумлінно та відповідно до Статуту МОП принципи, які стосуються цього основоположного принципу та права.

Незважаючи на це важливе рішення та значний прогрес у галузі безпеки та гігієни праці, нещасні випадки та захворювання, пов'язані з роботою, як і раніше, відбуваються надто часто, надаючи руйнівний вплив на самих працівників, окремі підприємства та цілі спільноти та економіки.

Для активізації глобальних зусиль щодо забезпечення безпечного та здорового робочого середовища МОП представила новий план — Глобальну стратегію з охорони праці на 2024–2030 роки.

Мета полягає в тому, щоб зробити благополуччя працівників пріоритетом відповідно до відданості МОП соціальній справедливості та сприяння гідній праці у всьому світі.

1. Базові підходи до визначення безпеки. Основа для безпеки на роботі.

- ✓ Безпечне і здорове робоче середовище як основний принцип та право на роботі (основний постулат МОП).
- ✓ Виклики для фахівців галузі охорони праці.
- ✓ Глобальна стратегія з охорони праці.
- ✓ Основа для безпеки на роботі.
- ✓ Психологічний, фізичний та соціальний капітал – основні поняття та визначення.

2. Застосування систем управління людськими ресурсами при управлінні ризиками. Поняття цінності людського капіталу.

- ✓ Застосування систем управління людськими ресурсами.
- ✓ Сучасні HR-завдання в управлінні: нові виклики для охорони праці.
- ✓ Залучення співробітників і корпоративна культура з охорони праці.
- ✓ Питання різноманітності, рівності та інклюзивності.
- ✓ Індекс позитивності при управлінні охороною праці.

3. Наука про ризики. Сучасні знання в галузі науки про ризики.

- ✓ Різні інтерпретації концепції безпеки.
- ✓ Про визначення базових підходів до безпеки.
- ✓ Методи та засоби при управлінні безпекою.
- ✓ Усунення, пом'якшення та контроль небезпек за допомогою трьох концепцій безпеки.
- ✓ Про запровадження терміна «ризик» для вимірювання безпеки.
- ✓ Характеристика концепцій безпеки A_{sft} , B_{sft} , C_{sft} за напрямками.

4. Погляд науки про ризики на безпеку. Безпека та управління ризиками.

- ✓ Концепції безпеки та ризику.
- ✓ Врахування серйозності небажаних подій/наслідків і невизначеності.
- ✓ Оцінки ризиків, мінливість, причинно-наслідковий зв'язок, моделі та характеристики систем.
- ✓ Підхід до моделювання причинно-наслідкових ланцюжків і подій.
- ✓ Імовірнісні моделі при оцінці ризиків.
- ✓ Безпека та управління ризиками.
- ✓ Чому ми найбільше вчимося: успіху чи невдачі.

Модуль II. Вкладення в охорону праці виправдовуються та повертаються.

Управління охороною праці наразі потребує науково обґрунтованого підходу на всіх рівнях. Під управлінням охороною праці розуміють таку організацію робіт або запровадження системи заходів, при якій не допускаються наднормативні впливи небезпечних і шкідливих виробничих факторів. Скорочення виробничого травматизму та професійної захворюваності в Україні є найважливішим завданням СУОЗіБП, тому актуальність питань оцінки та управління професійними ризиками значно зростає. Абсолютним пріоритетом є впровадження і розвиток ризик-орієнтованої моделі управління охороною праці.

Організації приділяють велику увагу стандартизованим процедурам охорони праці та техніки безпеки для зниження професійних захворювань і нещасних випадків на робочому місці. Хоча стандартизованих процедур не завжди дотримуються в повсякденній робочій практиці. Організаціям доводиться справлятися з відмінностями між стандартизованими процедурами і місцевою адаптацією з боку співробітників самотужки.

На практиці керівні принципи не завжди забезпечують безпечні методи роботи і навіть можуть мати небажані побічні ефекти. На думку критиків стандартизованого управління охороною праці, це відбувається через відсутність відкритості, гнучкості та визнання динаміки повсякденної практики.

5. Безпека праці як колективна і вбудована компетенція.

- ✓ Впроваджуючи керівні принципи охорони праці.
- ✓ Вбудованість безпеки в практику роботи.
- ✓ Процедуролізація управління безпекою.
- ✓ Вивчення безпеки як компетенції, вбудованої в місцеві практики.
- ✓ Система управління безпекою «ідеальні дні» на практиці.

6. Керівні принципи охорони праці: практика звітності, практика ситуативної безпеки та практика спільної роботи.

- ✓ Неоднозначні ситуації у дотриманні процедур охорони праці: світовий досвід.
- ✓ Контрольний список оцінки ризиків в останню хвилину.
- ✓ Про колективне дотримання правил безпеки.
- ✓ Формальна й неформальна колективна культура безпеки.
- ✓ Аналіз безпеки через призму практики.

7. Сучасні підходи до оцінювання професійного і виробничого ризику в Україні та світі.

- ✓ Особливості нормативного регулювання процесу праці.
- ✓ Визначення факторів, які сприяють виникненню професійних ризиків.
- ✓ Впровадження ризик-орієнтованої моделі управління охороною праці.
- ✓ Методи ідентифікації професійних ризиків у складних технічних системах.
- ✓ Загальна характеристика методів визначення професійного та виробничого ризиків у країнах світу.
- ✓ Системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці.

8. Критичні фактори успіху та перешкоди на шляху впровадження систем менеджменту та управління охороною праці.

- ✓ Включення до OHS умов та факторів, які впливають на здоров'я та безпеку працівників, відвідувачів або будь-якої іншої людини, присутньої на робочому місці.
- ✓ Стандарти OHSAS 18001 і ISO 45001: вимоги, відмінності.
- ✓ Сутність конфлікту між домінуванням логіки ризику для управління OSH та ефективністю для управління операціями.
- ✓ Застосування систематичних форм управління охороною праці та здоров'ям працівників. Процедуролізація та формалізація.
- ✓ Логіка ризику, логіка ефективності.
- ✓ Взаємодія людини і робота в спільному робочому просторі.
- ✓ Професійні ризики. Когнітивне навантаження та психічний стрес.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ:

- ПР 1. Безпечне і здорове робоче середовище як основний принцип та право на роботі.
- ПР 2. Залучення співробітників і корпоративна культура з охорони праці.
- ПР 3. Варіативність, причинно-наслідковий зв'язок та оцінка ризиків при застосуванні різних безпекових концепцій.
- ПР 4. Предиктор у системах менеджменту з безпеки та гігієни праці
- ПР 5. Національні системи охорони праці.
- ПР 6. Системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці: ISO 45001, ISO 31001.
- ПР 7. Сучасні підходи до оцінювання ризиків.
- ПР 8. Порівняльний аналіз між традиційним та ризик-орієнтованим підходом.

Правила оцінювання

При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, що виставлена за 100-бальною шкалою, має бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО - 5	Відмінно - відмінне виконання лише з незначною кількістю	90-100	A
ДОБРЕ - 4	Дуже добре - вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	Добре - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	Достатньо - виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно - потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення	<35	F

Індивідуальні завдання.

Змістом дисципліни **Основи управління професійними ризиками** передбачено виконання **контрольної роботи** для здобувачів ЗФЗО.

Зміст КР полягає у наступному:

П. I. Виконання завдання.

1. Наведіть основні керувальні принципи МОП, виконання яких є обов'язковим відповідно до законодавства України.
2. Стисло охарактеризуйте поняття позитивні психологічні ресурси.

П. II. Виконання завдання.

1. Охарактеризуйте типи високопродуктивних робочих практик.
2. Стисло охарактеризуйте три концепції (погляди) на безпеку.

П. III. Виконання завдання.

Побудуйте діаграму Ісікави за темою, що є безпековою задачею.

П. IV. Виконання завдання.

1. Стисло охарактеризуйте Системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки.
2. Вкажіть, з якими Стандартами пов'язані Системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки. Коротко надайте відомості про такі Стандарти.

Ступінь залученості:

Мета участі в курсі - залучити вас до дискусії, розширити можливості навчання для себе та своїх однолітків та дати вам ще один спосіб перевірити свої погляди на питання безпечного існування людини в різних сферах діяльності.

Участь буде оцінюватися на основі кількості та вірності ваших відповідей.

Питання, хоча й заохочуються, однак не оцінюються в цьому блоці.

Ми намагаємося надати всім студентам рівні та справедливі можливості для підвищення власної залученості.

Максимальна сума становить 15 балів.

Практичні заняття:

Максимальна сума становить 60 балів.

Модульне тестування:

Оцінюються за вірними відповідями на тестові модульні запитання. Максимальна кількість становить 40 балів за модуль.

Залік:

Студент отримує залік за результатами модульного 1-го та 2-го контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент становить 100 (до 60 балів поточного контролю та до 40 балів тестування). Середнє арифметичне суми модульних оцінок складає бал за семестр.

Команда викладачів:

Григор'єва Євгенія Сергіївна, к.т.н.

<https://kart.edu.ua/staff/grigor-ieva-ievgenija-sergiivna>

Старший викладач кафедри охорони праці та навколишнього середовища.
Коло наукових інтересів – менеджмент охорони здоров'я та безпеки праці, управління трудовими відносинами, професійні та виробничі ризики, цивільна безпека.

Кодекс академічної доброчесності

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням: <http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на іспитах та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у звітах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, Ви повинні зазначити ступінь їхньої залученості до роботи.

Інтеграція студентів із обмеженими можливостями

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства. Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Особливістю навчання студентів з обмеженими можливостями в інтегрованому колективі є те, що, сприймаючи їх як рівних, до них висуваються такі ж вимоги, як і до інших студентів. Допомога при адаптації студента з обмеженими можливостями до умов навчання та надання йому підтримки відбувається шляхом організації супроводу їхнього навчання. Супровід навчання в нашому виші передбачає конкретні методи, засоби, прийоми та форми організації взаємодії викладача і студента з обмеженими можливостями.

Майстерність викладачів нашого вишу полягає в умінні вибрати такі технології, принципи і методи навчання, які сприяють розвитку творчості студента як здорового, так і того, що має обмежені можливості, формуванню самосвідомості, а також процес навчання роблять і цікавим, і захоплюючим.

Адаптація студентів з обмеженими можливостями в умовах інтегрованого навчання стосується впливу як суб'єктивних, так і об'єктивних чинників. Особливу увагу у нашому виші приділяють студентам-першокурсникам. Це обумовлено тією різницею між організаційною моделлю навчання у школі та у вищому навчальному закладі.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням: <http://do.kart.edu.ua/>; <https://do.kart.edu.ua/course/view.php?id=16275>